

THE ENGINE ROOM

Ìdánimò Orí ẹ̀rọ-ayárabíàṣá ní orílẹ̀-èdèe
Nàìjíríà: Àgbéyẹ̀wò Ìṣẹ̀lẹ̀

<https://www.digitalid.theengineroom.org>

Èyí ni ijábò iṣẹ̀-ìwádíí Engine Room Náà, pẹ̀lú àtílẹ̀yìn láti ọ̀wọ̀ọ Omidyar Network, Open Society Foundations àti Yoti Foundation tí a ṣe láàárín-in oṣù Ọ̀wàrà ọ̀dún-un 2018 sí oṣù Ọ̀pẹ ọ̀dún-un 2019.

Olùwádíí: Precious Ogbuji

Olùdámòrán Àwòṣe Iṣẹ̀-ìwádíí: Sophia Swithern

Ìkòwé: Sara Baker, Engine Room Náà

Àtúnnyèwò àti ṣíṣàtúnkọ: Zara Rahman, Sivu Siwisa àti Laura Guzman, Engine Room Náà

Ìtúmọ̀: Global Voices

Àwòṣe Àgbékalẹ̀: Salam Shokor

Àyọkà iṣẹ̀ yí wà lábé àṣẹ̀ Ìgbóríyìn-fún-òhniṣẹ̀ tí ó fàyè gba àtúnpin àti àtúnlòò ti Creative Commons 4.0 ti Àgbáyé. Láti yẹ èdà àṣẹ̀ yí wò, lọ sí: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Ìfihàn

Ní ọdún-un 2019, Engine Room Náà ẹ́ṣẹ̀ pẹ̀lu àwọn olùwádíí tí wọn jẹ ọmọ orílẹ̀-èdè ní àwọn agbègbè márùn-ún láti ẹ̀ wádíí sí àwọn ètò ìdánimò orí-ẹ̀rọ ayárabíàṣá. Èròngbà ẹ̀ṣẹ̀ náà ni láti ní ọ̀ye ipa tí àwọn ètò ìdánimò orí-ẹ̀rọ ayárabíàṣá n kó lórí àwọn m̀kúnṣù tí wọn n ẹ̀ àmúlò wọn.

Ìwádíí wa ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ní ifòròwánlẹ̀nuwò ẹ̀lẹ̀kúnúnrẹ̀rẹ̀ m̀fà pẹ̀lu àwọn atanilólobó pàtàkì ní Abuja àti ní orí ayélujára, b́akan náà ni a tún ẹ̀ jíròrò pẹ̀lu àwọn ọmọ orílẹ̀-èdè miiran tí tí mọ̀ àwọn èniyàn tí wọn di aláìnlélórí, àwọn tí ó ní ìpènjà-ara, àwọn ará igbèríko àti àwọn tí wọn n gbé ní àdúgbò ọ̀lọ́lá, pẹ̀lu àwọn àjọ ẹ̀gbé àwùjọ. Ìwádíí àkókòṣẹ̀ yí wáyé láàárín-in oṣù Èrèlè àti oṣù Igbe ọdún-un 2019. Gbogbo ọ̀rò àláyé yẹbẹyẹbẹ̀ láti inú ifòròwánlẹ̀nuwò pẹ̀lu àwọn atanilólobó àti jíròrò nínú àwọn ẹ̀gbé arópòó wá láti ara ẹ̀ṣẹ̀-ìwádíí náà ní àkókò yí. Ẹ̀kúnrẹ̀rẹ̀ àláyé ǹbẹ̀ nínú ijábò àgbáyé.¹

Ìpinnu ẹ̀ṣẹ̀-ìwádíí yí ni láti ní ọ̀ye ìrírí àwọn èniyàn kòòkan, kì í ẹ̀ láti ẹ̀ àfihàn àpẹ̀rẹ̀ àwọn ọ̀wọ̀ olùgbé kòòkan. A kò leè Ẹ̀dédé ẹ̀ àfikún ìrírí ẹ̀nikan kí ó lè dọ̀gba pẹ̀lu ti gbogbo àwọn èniyàn iyòókù - bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àwọn àsìkò kan wá tí àwọn ẹ̀ni tí a fòrò wá lẹ̀nu wò ní ìrírí ètò náà lónà kan náà poo - Ẹ̀gbò ìrírí kòòkan n fún wa ní ọ̀ye ipa tí àwọn apèsè àti ohun amáyèderun orí-ẹ̀rọ ayárabíàṣá n kó láyé ọ̀kẹ̀ àimoye onírúurú èyàn.

Ètò Ìdánimò Orí-Ẹ̀rọ Ayárabíàṣá

Lọ́wọ̀lọ́wọ̀ yí, ó tó àjọ aṣojú ijọba-àpapọ̀ 13 tí ó n fúnni ní ìdánimò ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Gbogbo àwọn àjọ wònyí ni wọn n ẹ̀ àgbàjọ̀ àláyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni kan náà tí ó n tú àwọn àṣírí tí ó pamò tẹ̀lẹ̀tẹ̀lẹ̀rí nípa iwà àti ẹ̀ṣẹ̀ àwọn èyàn, tí ó sì jẹ̀ wípé kò fi bẹ̀ẹ̀ sí iyàtò kan sà-n-án t'ó wá nínú ẹ̀ṣẹ̀ àwọn àjọ aṣojú ijọba wònyí. Ẹ̀yí sì n kó ìnawó nlá bá orílẹ̀-èdè. Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé èrò Ijọba Nàìjíríà ni láti ẹ̀ àmúlò gbogbo àwọn ètò wònyí ní ọdún-un 2014, ilosíwájú àwọn ètò náà n falẹ̀. Nígbà tí iwé pélébẹ̀ náà tí wọn pè ní 'eID' (ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ẹ̀ṣẹ̀) kòkọ̀ jáde fún lílò, gbónmi sí i omi ò tó o kan wáyé nípasẹ̀ ifowosowopọ̀ tí ijọbá ẹ̀ pẹ̀lu MasterCard, tí àwọn èniyàn kan bu ẹ̀nu àtẹ̀ lù pé ó jẹ̀ oníṣòwò tí ó gbajúmò bí ẹ̀sáná ẹ̀lẹ̀ta fún tita ọ̀rò aláláyé nípa àwọn ọmọ ilú.² Ní oṣù Ọ̀wẹ̀wẹ̀ ọdún-un 2019, idá àwọn ọmọ Nàìjíríà 19 péré ni wọn ti fi-orúkọ-sílẹ̀ fún ìdánimò orílẹ̀-èdè abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ẹ̀ṣẹ̀ tí yóò rọ̀pò àwọn ètò ìdánimò àyàṣòtòtò-ọ̀ ti tẹ̀lẹ̀.³

¹Wo Engine Room Náà. (2020). Mímọ̀ ipa tí ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ẹ̀ṣẹ̀ n kó. Ẹ̀kúnrẹ̀rẹ̀ ijábò ìwádíí àwọn orílẹ̀-èdè..

²Fún àpẹ̀rẹ̀, wo, Ìsààmì sí Nàìjíríà: Ìdánimò tí MasterCard ẹ̀ agbàteruu rẹ̀ dúró fún ike ìsanwógbawó àti àwòrán ojú b́akan náà, láti ọ̀wọ̀ m Alex Court (2014, ojú 25 oṣù Ọ̀wẹ̀wẹ̀), *CNN*. Ó wá ní àròwótó ní:

<http://edition.cnn.com/2014/09/25/business/branding-nigeria-mastercard-backed-i-d-/index.html>. And

Ìdánimò itẹ̀ka alawòrán ojú Orwellian Nàìjíríà tí MasterCard mú wá, láti ọ̀wọ̀ Siobhan O'Grady (2014, ojú 3 oṣù Ọ̀wẹ̀wẹ̀) *Foreign Policy*. Wá ní àròwótó ní:

<https://foreignpolicy.com/2014/09/03/nigerias-orwellian-biometric-id-is-brought-to-you-by-mastercard/>

³Sanni, K. (2019, ojú 20 oṣù Ọ̀wàrà). Ọ̀fẹ̀ ní Ìwé Ìdánimò Pélébẹ̀ orílẹ̀ èdè Nàìjíríà, àmọ̀ idá 19 ọmọ̀ Nàìjíríà ló forúkọ̀ sílẹ̀. *Premium Times*.<https://allafrica.com/stories/201910210021.html>

Kí ètò náà ba kálékáko, Àjọ tí-ó-ń-sàkóso Ètò Ìdánimò ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà (NIMC) ti gbimò-pò pèlú Ilé-ìfowópamòsí Àgbáyé láti sètò ohun tí ó máa bá àwùjọ mu, kí ìdánimò òkan soṣo yí lè kárí dáadàa nípasẹ̀e lílo àwọn èka ìjọba àti aláàdàni gégé bí aláàbàásìsèpò iforúkòsilẹ̀ pèlú NNIM. Atanilòlóbó Báńkì Àgbáyé kan ni:

Èrò náà ni pé bí o bá lọ ẹ̀ ẹ̀ iforúkòsilẹ̀ fún káàdì SIM itàkùròsọ orí ẹ̀rọ alágbèéká tí o ò sì tí ì ní ìdánimò ti orílẹ̀-èdè tẹ̀lẹ̀tẹ̀lẹ̀ rí, ní ẹ̀nu ìgbésẹ̀ iforúkòsilẹ̀ náà ni wọn máa ti fi orúkọ̀ ẹ̀ rẹ̀ sílẹ̀ fún ìdánimò ti orílẹ̀-èdè. Bákan náà ni pèlú ní ilé ifowópamòsí. Bẹ̀ẹ̀ náà ni, fún àpẹ̀ẹ̀, ní gbogbo àwọn ètò àwùjọ miiran, tí tí mọ̀ ètò ilera.

Ìjọba orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ní i lókàn láti lo ìdánimò NIMC fún ipèsè àwọn òkan-ò-jòkan ètò bí i, “ètò amáyèderùn àwùjọ, àbùkún iṣúná owó, owó sísan lórí ẹ̀rọ-ayárabíàṣá, owó ifẹ̀hìnti òsìṣẹ̀, ètò iṣẹ̀-ògbìn, ètò ilera, ètò èkọ̀, idàgbàsókè iṣẹ̀ ọ̀wọ̀ àti ìgbanisíṣẹ̀, ìgbófinró, àtúnṣe ọ̀rọ̀ ilẹ̀, ètò idìbò àti ikàniyàn”.⁴ Àti àgbàlagbà àti ọ̀mọ̀dé ni yóò gba iwé ìdánimò pélébé náà. Ní àwọn ibùdó iforúkòsilẹ̀, àwọn òsìṣẹ̀ yóò gba àwọn ọ̀rọ̀ alálayé nípa ẹ̀nikòòkan, àwòrán ojúu wọn àti òntẹ̀ ika mewaáa kí wọn ó tó fún àwọn tí ojọ̀ oríi wọn tó 16 àti jù bẹ̀ẹ̀ lọ ní káàdì gbogbonìṣe abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣìṣẹ̀⁵ àti nọ́mbà ìdánimò orílẹ̀-èdè (NIN).

Ìrírí Àwọn Èyàn

Àwọn ifòròwánilẹ̀nuwò àti iwádií ẹ̀gbé arópò tí a ẹ̀ ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà láàárín oṣù kejì sí oṣù kérin fún wa ní ọ̀ye ìrírí àwọn èyàn pèlú àwọn ètò tí a sàpèjúwe náà. Níwọn ìgbà tí ó jẹ̀ pé iwádií kékeré ni ó wà nípa ìrírí àwọn èyàn pèlú àwọn ẹ̀rọ ìdánimò, àkójọ̀ ẹ̀kúnrẹ̀rẹ̀ iwádií yíi wúlò fún mímọ̀ ohun tí ó ń ṣẹ̀lẹ̀ sí àwọn èyàn kòòkan. Lára àwọn ìrírí wònyí lè tako ìjábò iwádií, sùgbón ó ẹ̀ pàtàkì láti mọ̀ pé kí í ẹ̀ gbogbo olùgbé orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ni ìríríi wọn bára dọ̀gba. Àfojúsùn-un wa fún àwọn iwádií wònyí ni kí ó jẹ̀ òkan lára àwọn àṣàrò lórí ojútúú sí àwọn ọ̀nà àbáyọ̀ ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣìṣẹ̀ ní àwọn orílẹ̀-èdè.

Àitọ̀ Ìpolongo fún àwọn olùgbé ilú

Àwọn èyàn tí a bá sọ̀rò ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà sọ̀ wípé àwọn kò mọ̀ nípa àwọn iwúlò káàdì ìdánimò orílẹ̀-èdè náà, idí tí wọn ẹ̀ ní gba ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọ̀rọ̀-aláláyé-àṣàpèjúwe-nípa-ẹ̀ni àti bí wọn ẹ̀ ní fi àwọn ọ̀rọ̀-aláláyé-àṣàpèjúwe-nípa-ẹ̀ni náà pamọ̀. Iwádiíi wa fi hàn pé iforúkòsilẹ̀ fún káàdì ìdánimò NIMC yíi kò pò nítorí ọ̀gọ̀rọ̀ àwọn èniyàn ni wọn kò mọ̀ iwúlò káàdì náà. Ní ọ̀pọ̀ ìgbà, àwọn tí wọn ti forúkò silẹ̀ ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ nítorí pé wọn kò rí àyè sí àwọn ànṣààní kan láini nọ́mbà ìdánimò NIN tàbí kí ó jẹ̀ pé wọn

⁴ Àjọ̀ Aṣàmójútó ìdánimò Nàìjíríà. (2017 oṣù Òkúdu). Àlàálẹ̀ iṣàmúlò ètò ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣìṣẹ̀ ní Nàìjíríà. https://www.nimc.gov.ng/docs/reports/strategicRoadmapDigitalID_Nigeria_May2018.pdf

⁵ Ilé-ìfowópamòsí Àgbáyé. (2016). ID4D - Country diagnostic: Nigeria. <http://documents.worldbank.org/curated/en/136541489666581589/pdf/113567-REPL-Nigeria-ID4D-Diagnostics-Web.pdf>

rí i tí àwọn èyàn n tó láti ɛ é, àti ní ti àwọn m̀̀kúǹ̀nù àti pà̀̀pà̀̀ jù̀̀lò àwọn alá̀̀nìléló̀̀rì tó n gbé àgò ogúǹ̀lédé, ní ̀̀rètí àwọn à̀̀ǹ̀fà̀̀nì kò̀̀òkan bíi ounjé àti owóo-gbà-máa-bínú.

Síwájú sí i, àwọn èniyàn kò̀̀òkan tí a fò̀̀rò wá lenu wò sọ pé ijọba fẹ́ kí àwọn èyàn tètè forúkọ sílẹ̀, ó sì ti n halẹ̀ pé òun yóò fi ọ̀wọ̀ mú àwọn iwé pà̀̀tà̀̀kì kan láti rí i dájú wípé iforúkọ̀̀sílẹ̀ náà wá sí imúṣe. Ọkan lára wọn sọ bá yí pé, "Wọn halẹ̀ mọ wa pé bí a kò bá ní káàdì idánimò orílẹ̀-èdè, a kò ní leè ɛ iwé-irinnà tuntun, idí niyẹn tí a fi lọ forúkọ̀̀ sílẹ̀". Wọn sọ fún wa pé ihàlẹ̀ yí ni ó mú kí àwọn omọ Nàìjíríà miiran ó lọ parí igbésè iforúkọ̀̀ sílẹ̀ náà.

Àitò ifòrànloni

Ìdàgbàsókè ètò idánimò àti imúwáyé ètò náà tí Ilé-ifowópamósí Àgbáyé fẹ́ jùmòṣe pèlú ijọba orílẹ̀-èdè Nàìjíríà n ɣàpèjúwe pà̀̀tà̀̀kì ohùn-un gbogbo àwọn ará ilú, àti ilòwòsìi gbogbo àwọn tí ọ̀ràn kan láàárín ilú pèlú isàkiyèsí pà̀̀tà̀̀kì sí àwọn ijọba ipínlẹ̀, "ibánisòrò àtigbàdégba pèlú àwọn olùgbé ilú", àti ikànsí àwọn egbé èniyàn tí-a-lè-pa-lára".⁶ Níwò̀̀n-ò̀̀n bí àwọn eni tí a fò̀̀rò wá lenu wò kan ɛ n sọ pé àwọn gbọ̀ nípa idánimò tuntun náà ní orí ẹ̀rọ-agbòhùnsáféfé àti ẹ̀rọ-amòhùnmáwòrán, ọ̀pò àwọn ifòròwánilenuwò àti egbé arópò ni ó fi yé wípé ijọba kò f'òràn lọ gbogboògbò.

Egbé arópò àwọn tí-ó-nípènjà-ara kan tí gbọ̀ nípa ipàdè Ilé-ifowópamósí Àgbáyé kan (Báńkì Àgbáyé sì fi idíi rẹ̀ múlẹ̀ pé àwọn kan sí àwọn tí-ó-ní-ipènjà-ara) ɣ̀̀ngb̀̀n wò mọ̀ àwọn eni tí ó wá síbi ipàdè. Adarí egbé arópò náà sòrò pé "Ká ní wò̀n gbọ̀ ohùn-un wa ni, tí a sì wá níbè, bóyá igbésè àti àkóónú náà ò bá má nira tó èyí. Kò sí irò̀nù gégé bíi onínhkan". Àisí "onínhkan" yíi jẹ̀ isòro kan tí ó wúwo tí ó n dojúko àjọ aṣojú ijọba tí ó n lépa láti fi orúkọ̀̀ èyàn tí ó tó egbèegbèrún 200 sílẹ̀. Kódà, àwọn èyàn tó ju egbèrún 700 tí wò̀n ti forúkọ̀̀ sílẹ̀ kò̀̀ tí i lọ gba káàdì wò̀n.⁷ Iríri yíi náà n sọ sí i pé ó ɣ̀̀ yé kí ikéde ipolongo nípa ifòrànloni tí ó wáyé t'ó gbilẹ̀ bíi sánmònti ɣ̀̀ máa lọ. Àwọn èyàn ɣ̀̀ lè rí èsì tí wò̀n bá rí i pé àwọn àjọ náà kò̀̀ tí i gbé gbogbo ohun tí wò̀n nílò ɛ, ɣ̀̀ngb̀̀n wò̀n máa lè fòkan tán ètò náà pèlú ifòkànbalẹ̀ pé àwọn aláṣe kan sí gbogbo ará-ilú, wò̀n á sì ní igbàgbọ̀ pé gbogbo ifisun-un wò̀n ni wò̀n máa gbọ̀.

Ìdènà sí iforúkọ̀̀ sílẹ̀ àti ilò

Ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà, àwọn tí kò rọ̀wọ̀ pọ̀n lá, àwọn ará igbèríko àti àwọn tí-ó-ní-ipènjà-ara ní í sàbà máa n rí idènà bí wò̀n bá fẹ́ ɛ iforúkọ̀̀ sílẹ̀. Gbogbo àwọn tí a bá sòrò ni wò̀n sọ pé ilànà iforúkọ̀̀ sílẹ̀ náà gùn kojá àlà. Nígbà tí ó jẹ̀ pé, àwọn ọ̀lọ̀lá lè sanwó fún àwọn ọ̀sìṣe iforúkọ̀̀ sílẹ̀ láti wá bá wò̀n nílẹ̀ tàbí kí wò̀n sanwó láti ɛ ohun tí àwọn tí a fò̀̀rò wá lenu wò̀ pè ní "fífo ilà", bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àbètèlẹ̀ kò b́fín mú, àwọn eni tí kò lówó máa dúró ní ibùdó iforúkọ̀̀ sílẹ̀ fún ǹ̀hkan bí i wákàtí rẹ̀pẹ̀tẹ̀ sí ọ̀jọ̀ púpọ̀.

⁶ Ilé-ifowópamósí Àgbáyé. (2018). *Iwé àkànṣe Iṣe /àkójọ iwé ọ̀rò alálàyé-afèrìhàn (PID/ISDS)—Nàìjíríà àkànṣe Iṣe idàgbàsókè idánimò abèrò-ayàrabíà-ṣ-ṣṣé* (ojú ewé. 9).

<http://documents.worldbank.org/curated/en/501321536599368311/pdf/Concept-Project-Information-Documents-Integrated-Safeguards-Data-Sheet-Nigeria-Digital-Identification-for-Development-Project-P167183.pdf>

⁷ Sanni, K. (2019, ọ̀jọ̀ 20 oṣù Ọ̀wàrà). Ọ̀fẹ̀ ni káàdì idánimò orílẹ̀ èdè Nàìjíríà, àmọ̀ idá 19 omọ̀ Nàìjíríà ló forúkọ̀̀ sílẹ̀. *Premium Times*. <https://allafrica.com/stories/201910210021.html>

Òkan lára àwọn tí ó bá wa sọrọ ẹ̀e àpèjúwe ìgbésè náà gégé bí èyí tí ó "nira gidigidi gan-an. Ó pé, àwọn ibùdó iforúkọsilẹ̀ sì máa ní rọ̀ tìkẹ̀tìkẹ̀ fún òmítímítì èrò. Àwọn èyàn máa ní tò fún àìmọ̀yẹ̀ ojú".

Títò fún gbogbo wákàtí nínú ojú ní àwọn ibùdó iforúkọsilẹ̀ lólù púpọ̀ fún àwọn èyàn tí wọn ní láti rin ìrìnàjò láti ibi jínjìn kí wọn ó tó dé ibùdó iforúkọsilẹ̀. Owó ni ìrìnàjò náà yóò jẹ, èyí sì tún lè mú kí èyàn tún pa işé jẹ. Ní àfikún, ilàna iforúkọsilẹ̀ náà ní dí ikópa àwọn ará ìgbèríko tí ó di ẹ̀sìn ìbílẹ̀ẹ̀ wọn mú şinşin lówó nítorí àşàa wọn kò fàyè gba àwọn işe kan. Pèlú àbá àwọn ijoba láti ẹ̀ àfikún işúná owó, àti mímú kí ìrànłowó ó ká, iwádíí wa fi hàn pé àwọn idánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàşá-şişé wònyí kò tì dé apá ọ̀dọ̀ ọ̀pọ̀ àwọn èyàn ní ìgbèríko níbi tí wọn ti nílò ìrànłowó.

Ọ̀pọ̀ ibùdó iforúkọsilẹ̀ wònyí ni kò ẹ̀ dé fún àwọn tí-ó-ní-ìpènjà-ara. Ọ̀kùnrin afójú kan sọ pé wọn fún òun ní fọ̀mù láti kọ ọ̀rọ̀ alálàyé sórí rẹ, òun sì ní láti bẹ̀ ẹ̀lòmíràn tí ó ní dúrò láti forúkọsilẹ̀ kí ó bá òun kọ ọ̀. Obìnrin kan tí-ó-ní-ìpènjà-ara náà sọ pé òun tò láti gba káàdì òun láisí ibi tí òun lè jókòó sí. Léyìn tí ó ju wákàtí kan lọ, agbára ẹ̀sè òun kò gbé e mọ, òun sì béèrè fún ìrànłowó şùgbọ̀n kò sí ẹ̀ni tí ó dáhùn nítorí ariwo àwọn èyàn nínú iyàrá náà. Ó ní òun ní láti pariwo kí òun tó lè pe àkíyèsí àwọn ọ̀şişé. Akópa nínú ẹ̀gbé arọ̀pọ̀ fún àwọn tí-ó-ní-ìpènjà-ara míràn náà sọ ohun tí ó jọ èyí: "àwọn tí wọn ní jókòó sórí kẹ̀kẹ̀ ayíbìrì á sọ fún-un yín pé 'láti ẹ̀nu ona ni ìrẹ̀wẹ̀sì ti dé bá wa, a sì pẹ̀yìnda', adití á sọ fún-un yín pé ihùwàsí àwọn ọ̀şişé iforúkọsilẹ̀ míràn kò dára; wọn kì í ní sùúrù tó láti gbọ̀ t'èyàn". Ẹ̀ni yí sọ ohun tí òun ò bá ẹ̀e bí ó bá jẹ̀ pé òun wà nípo àşẹ:

Àwa ni akúşèé jù nínú gbogbo akúşèé, nítorí náà mi ò ní fẹ̀ kí àwọn èyàn pààrà lẹ̀marùn-ún nítorí pé wọn fẹ̀ fi orúkọ silẹ̀. Mo máa rí i dájú pé àwọn ẹ̀ni tí-ó-ní-ìpènjà-ara ni wọn á kókó dá lóhùn nítorí pé mi ò mọ̀ ibi tí wọn ti rí owó ọ̀kọ̀... Mo máa rí i dájú pé nígbàkúùgbà tí ẹ̀ni tí-ó-ní-ìpènjà-ara bá wà ní àyíká, irú ẹ̀ni bẹ̀ẹ̀ ni a ó kókó dá lóhùn kí wọn ba máa tún máa fi owó tí kò tó wọ ọ̀kọ̀ láti padà wá lójoojúmọ̀ fún iforúkọsilẹ̀ náà.

Láfikún, irújú wà nípa ti idánimò irúfẹ̀ àléébù ara èniyàn. Àwọn iwé iforúkọsilẹ̀ ní béèrè bí àwọn èyàn bá ní àléébù lára, şùgbọ̀n kò fi àyè gbà wọn láti kọ irú àléébù tí ó jẹ. Káàdì náà fúnra rẹ̀ kò ní ohun atọ̀ka kankan nípa àléébù ara, èyí jẹ̀ kí ọ̀rọ̀ àìgbóraeniyé yí kan àwọn ẹ̀dá tí-ó-ní-ìpènjà-ara tí a fọ̀rọ̀ wá lẹ̀nu wò ju kà á-sí-nhkan. Fún àpẹ̀rẹ̀, adití kan fi èrò rẹ̀ hàn pé káàdì náà kò sọ fún àwọn èyàn nípa àléébù ara òun. Díẹ̀ ló kù kí ọ̀wọ̀ şíkún ọ̀fin mú un ní ibi ojú-àyèwò àwọn ológun kan nígbà tí àwọn ológun náà fura sí i gégé bí ọ̀kan lára ọ̀mọ̀ ẹ̀gbé Boko Haramu kan nítorí àìlẹ̀fèsii rẹ̀ sí àwọn ìbéèrè tí wọn bí i. Iwé idánimò pélébée rẹ̀ tí kò şàfihàn àléébù ara rẹ̀ kò wúlò ní àsikò náà. Ohun tí ó kó o yọ̀ ni ẹ̀nikan tí ó dá a mọ̀ tí ó şàì dédẹ̀ yọ̀. Iḍí tí wọn ẹ̀e ní gba àlàyé nípa àléébù ara ẹ̀ni àti bí wọn ẹ̀e ní ló ó farasin nígbà tí kò bá ti lè hàn lára káàdì fúnra rẹ̀ tàbí tí wọn bá fi ẹ̀rọ̀ òhùn yà á.

Ní ìparí, a bá ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn èyàn tí wọn kò tì rí káàdì idánimò wọn gbà léyìn-in ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ oşù àti ọ̀dún tí wọn ti fi ní dúrò. Obìnrin kan tí ó ti di ẹ̀ni aláinílélórí látàrí ìkọ̀lù àwọn Boko Haramu ti fi orúkọ silẹ̀ láti ọ̀dún-un 2016 tí ó sì ní àtẹ̀jádé bebà kan lówó gégé bí ẹ̀rì; ó şì ní dúrò de idánimò oníke rẹ̀. Ẹ̀lòmíràn tí ó di ẹ̀ni aláinílélórí náà sọ fún wa pé ẹ̀rọ̀ ayárabíàşáa kòmputà kì í şişé dáadáa tàbí kí ẹ̀rọ̀ amáwòrán-aşàfihàn işé daşé silẹ̀ nígbàkúùgbà tí òun bá lọ láti gba káàdì òun. Àşẹ̀yìnwá àşẹ̀yìnbo, ó

pàdánù káàdi SIM rẹ, tí ó wá ku bí iḡba yóò ẹ kàn sí i láti jẹ kí ó mọ bí káàdi rẹ bá ti wà nílẹ fún gbígbà.

Léyìn ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ oṣù tí ìwádìí ifòròwánilénuwòò wa kásẹ̀ nílẹ̀, NIMC ẹ̀ ikéde lórí Twitter ní oṣù Ọ̀wàrà ọ̀dún-un 2019 pé orí kòòkan yóò ní láti san ẹgbẹ̀rún mẹ̀ta náíra⁸ láti ẹ̀ ̀sòdòtun káàdi ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣíṣẹ̀ náà.⁹ Ìpolongo yíí bá ibínú àwọn èniyàn pàdé, pàápàá jùlò àwọn èniyàn tí wọn ti dúró fún àìmọ̀ye ọ̀dún tí wọn kò sì tí ì rí káàdi ìdánimò wọn gbà.¹⁰ Ìwádìí wa se àfihàn ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọ̀nà tí ètò yíí ti gbà yọ̀ àwọn èyàn sẹ̀yin, tí owó yíí túbò dákún ̀sòro yẹ̀n, tí yóó sì tún bùkún àìdògba tó wà nílẹ̀.

Àìgbàṣẹ̀ ̀lọ̀wọ̀ Àwọn Èyàn

Àwọn ẹ̀ni tí a fòrò wá lẹ̀nu wò ní Nàìjíríà sọ wípé wọn kò figbà kan mẹnuba ilàna àṣẹ̀ àwọn èyàn. Ẹ̀ni tó bá ti f'ẹ̀sẹ̀ tẹ̀ ibi ifòrúkọ̀sílẹ̀ pẹ̀rẹ̀n tí fi àṣẹ̀ fún iḡba, ó sì ti gbà niyẹ̀n. Kódà, èrò pé bí èyàn bá ti lẹ̀ farahàn ní ibùdó iforúkọ̀sílẹ̀ tùmò sí gbígbàa rẹ̀ láti gbé iḡbésẹ̀ náà mú kí ọ̀kan nínú àwọn ẹ̀ni tí a fòrò wá lẹ̀nu wò rí àlàyé àṣẹ̀ gbígbà yíí gégé bí i "ibéèrè fún àṣẹ̀ pàtàkì" - ọ̀rò èrò tẹ̀lẹ̀ nípa "ifúni láṣẹ̀" lójú àwọn akópa jẹ̀ kàyéfi àti pé ó fi ẹ̀rín pẹ̀rẹ̀kẹ̀ẹ̀ wọn nítorí wọn kí í sábaá gba àṣẹ̀ kí ̀ṣẹ̀ ó tó bẹ̀rẹ̀. Èrò yíí rí bá yíí káàkiri débi pé ẹ̀nikẹ̀ni kò sọ ohun míràn síwájú sí i nípa rẹ̀.

Àkójọ wa nínú ìwádìí yíí kò ẹ̀ ẹ̀ fi wé àwọn ̀ṣẹ̀ àkójọ ọ̀rò aláláyé aṣàfihàn-nípa-ẹ̀ni tí ó kẹ̀sẹ̀jári. Gbígba àṣẹ̀ jẹ̀ ìpele kan tí a mọ̀ sí èyí tí ó ẹ̀ pàtàkì nínú ètò ìdánimò tí ó bọ̀wọ̀ fún ètò àwọn èniyàn, ó sì gbọ̀dò wáyé nípa ̀ṣíṣẹ̀ ibéèrè fún àṣẹ̀ ẹ̀ni tí ẹ̀ fẹ̀ forúkọ̀ rẹ̀ sílẹ̀ kí àlàyé nípa wọn ó tó di gbígbà sílẹ̀, pàápàá jùlò àwọn ohun tí ó ẹ̀ pàtàkì nípa wọn gégé bí ẹ̀dá tí ó yàtò sí ẹ̀lómíràn. Bákan náà, àìgbàṣẹ̀ ̀lọ̀wọ̀ àwọn èyàn yíí ẹ̀ ẹ̀ so mọ̀ "àìsì ìrònú onínḡkan" tí a ̀ṣàpẹ̀júwe rẹ̀ lókè. Nígbà tí àwọn ètò tí a ̀ṣẹ̀dá fún ìdánimò àwọn èyàn bá kùnà láti bọ̀wọ̀ fún ètò àwọn èyàn kí ó sì jẹ̀ kí wọn ẹ̀ ìpinnu nípa ọ̀rò aláláyé nípa ara wọn, ó máa kó bá ìbáṣepọ̀ ifòkàntán tí ó wà láàárín àwọn èyàn àti iḡba, yóò sì dènà èrò àḡoni.

Ìdáàbòbò Ọ̀rò-Aláláyé-afẹ̀ríhàn-nípa-ẹ̀ni

Ètò káàdi ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣíṣẹ̀ Nàìjíríà yóò jẹ̀ lílò ní àwọn àḡo iḡba àti àwọn iléṣẹ̀ aládaáni. Àwọn atanilólobó pàtàkì sọ fún wa pé ọ̀rò aláláyé-aṣàfihàn nípa àwọn èyàn ti di ohun à ní pín ká láìgbàṣẹ̀, láì yọ̀ ti títa ọ̀rò aláláyé-aṣàfihàn nípa àwọn èyàn láàárín àwọn àḡo iḡba, ìdásílẹ̀ ̀ṣúná owó, àwọn iléṣẹ̀ ẹ̀lẹ̀rọ̀-ìbánisọ̀rọ̀ àti àwọn apolówó-ojà ẹ̀nikẹ̀ta. Ẹ̀nikan lára àwọn tí a fòrò wá

⁸ Ní àsìkò ìkòwé (Belu ọ̀dún-un 2019), iye owó náà tó EUR 7.50.

⁹ Channels Television. (2019, ọ̀jọ̀ 15, oṣù Ọ̀wàrà). Inú bí àwọn omọ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà bí àḡo NIMC ẹ̀ fi N3,000 sí orí kòòkan tí ó bá fẹ̀ gba ìdánimò orílẹ̀-èdè tuntun.

<https://www.channelstv.com/2019/10/15/nigerians-fume-as-nimc-attaches-n3000-charges-to-national-id-renewal/>

¹⁰ Sahara Reporters. (2019, ọ̀jọ̀ 15 oṣù Ọ̀wàrà). Ìfásẹ̀yin Bá Ìpolongo N5000 tí NIMC ní kí àwọn èniyàn ó máa san láti gba ìdánimò orílẹ̀-èdè Nàìjíríà tuntun

<http://saharareporters.com/2019/10/15/backlash-greets-nimc-announcement-n5000-national-id-renewal>

lenu wò sọ pé "Bẹ̀ẹ̀ ni, àwọn ilé ifowópamọ́sì ní ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípaà mi... àwọn Àjọ tó ní Ẹ̀kọ́so Èbúté Omi ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà náà ní ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa wa".

Ọ̀pọ̀ àwọn akópa nínú egbé arọ̀pọ̀ ni wọn gbà pé ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa àwọn kò pamọ̀ lówó ijọba àti ẹ̀ka aláàdàání, Ẹ̀gbón wọn ẹ̀ ní fún wọn nítorí wọn kò ní ọ̀nà mìíràn. Ìwà ọ̀daràn lórí ayélujára tí ó ní gbalẹ̀ bíi Ẹ̀lẹ̀rú ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ti jẹ́ kí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ní idánilójú pé àwọn ọ̀sìṣẹ̀ ilé ifowópamọ́sì ní fún àwọn olè ní àyè láti rí ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn àwọn oníbaàràa wọn. Akópa nínú egbé arọ̀pọ̀ kan ní "Mo lèrò pé ẹ̀rù pé wọn lè pín àwọn àkọjó ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni yí wà nítorí ọ̀rọ̀ ìwà ọ̀daràn orí ayélujára ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà kò bá ti máa yorí sí rere bí kí í bá ẹ̀ tí àwọn èyàn lábélẹ̀ (ọ̀sìṣẹ̀ ilé-ifowópamọ́sì) tí ó ní fowósowọ̀pọ̀ pèlú àwọn ọ̀daràn".

Síbẹ̀, àwọn ọ̀sìṣẹ̀ àjọ egbé àwùjọ sọ fún wa pé idáàbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni kí í ẹ̀ ohun tí ó jẹ́ bàbàrà lójú àwọn èyàn. Nítorí ịṣẹ̀ tí ó pọ̀ nínú ilú, ohun tí ijọba fẹ́ fi ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa àwọn ará ilú ẹ̀ kò kàn wọn. Ohun tí ó kàn wọn ni bí wọn ẹ̀ fẹ́ gbáyé tí wọn yóò sì lè pèsè fún idílée wọn, ọ̀rọ̀ àṣírí jẹ́ ohun tí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ kò kà sí. Gégé bí atanilólobó kan ẹ̀ sọ, "[ijọba ní] gba [ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni] nítorí pé ẹ̀nikẹ̀ni kò sọ̀rọ̀ nípa ọ̀fin ààbò".

Àwọn egbé arọ̀pọ̀ tí ó ní àwọn ẹ̀ni tí wọn ti di aláinílélórí ẹ̀ ẹ̀fihàn àkọjópọ̀ ẹ̀mí imoore fún iránlówó àti àhfaàní tí ó ti ipasẹ̀ nínú àwọn káàdì idánimọ̀ abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣìṣẹ̀ wọ̀nyí àti èrò ọ̀kàn-an wọn nípa itójú àṣírí àti idí fún ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni gbígba tí ijọba àti Ètò Oúnjẹ Àgbáyé ní ẹ̀. Obinrin kan sọ pé, "Mi ò mọ̀ ohun tí wọn fi ní ẹ̀ ẹ̀ pátò. Ẹ̀gbón nígbà mìíràn, ẹ̀rù máa ní bà mí pé bóyá wọn ní fi orúkọ̀ mi tàbí àwòrán mi ẹ̀ ohun búburú, Ẹ̀gbón mo máa ní gbàdúra sí Ọ̀lọ̀run fún ààbò". Àyàtúnà àwòrán (bóyá fún idí tí ó yàtò sí ilò fún idánimọ̀ abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣìṣẹ̀) náà jẹ́ ohun kan tí ó ní gbé wọn lókàn gidi. Àwọn méjì mìíràn nínú egbé arọ̀pọ̀ náà ẹ̀ àròyẹ̀ nípa àwọn èyàn tí wọn ní ya àwòrán wọn lójójumọ̀ láimú àwọn ilé wọn ẹ̀:

Àwọn àwòrán tí wọn ní yà ti máa ní pọ̀ jù, wọn sì máa ní sọ pé àwọn máa kọ̀ wa ní àwọn ịṣẹ̀ ọ̀wọ̀ lóríṣíríṣí tí àwọn á sì dá wa lókoòwò léyìn tí àwọn bá ti yá àwọn àwòrán náà. Ẹ̀gbón, léyìn tí wọn bá ti ya àwọn àwòrán náà tán, wọn máa kó àwọn ọ̀rọ̀ wọn jẹ́, tí wọn ò sì ní kọ̀ wa ní àwọn ịṣẹ̀ ọ̀wọ̀ tí wọn ẹ̀ ilé láti kọ̀ wa mọ̀.

Ìrírí àwọn ènìyàn wọ̀nyí pèlú àkọjó ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa wọn, pàápàá àwòrán-an wọn lówó àwọn alágbára bí i ijọba Nàìjíríà àti Àwọn Elètò Oúnjẹ Àgbáyé ti pe àkíyèsí olúkúlùkù sí ti ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn-nípa-ara-ẹ̀ni, pàápàá jùlọ̀ láàárín àwùjọ̀ àwọn tí ó lè ní ipalára.

Nígbà tí orí máa bá wọn ẹ̀, Àjọ tí ó ní Ẹ̀kọ́so Ìdàgbàsókè àláyé nípa ìmọ̀-ẹ̀rọ̀ ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà bèrẹ̀ sí í ẹ̀ àmúlò ọ̀fin Ìdààbòbò Ọ̀rọ̀ Alálàyé-aṣàfihàn-nípa-ẹ̀ni ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà¹¹ ní oṣù kíńí ọ̀dún-un 2019. Gégé bí a ti ẹ̀ rí ti àwọn ọ̀fin tuntun fún idáàbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé nípa àwọn èyàn ní àwọn

---

¹¹ National Information Technology Development Agency. (2019). Ọ̀fin Ìdààbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé-aṣàfihàn nípa ẹ̀ni ti Orílẹ̀-èdè Nàìjíríà. <https://nitda.gov.ng/wp-content/uploads/2019/01/NigeriaDataProtectionRegulation.pdf>

apá ibòmíràn ní àgbáyé,¹² òfin yíi ẹ̀ ẹ̀ àmúlò lára àwọn òfin Ìdààbòbò Ọ̀rọ̀-alálàyé-àṣàfihàn-nípa-ẹ̀ni tí Ìṣòkan Europe.¹³ Ní orílẹ̀-èdè tí ó ní ìṣòro Ìdààbòbò àwọn ohun tó wà lórí-ẹ̀rọ ayárabíàṣá, níbí tí wọn tí n pín ọ̀rọ̀ alálàyé-àṣàfihàn àwọn èyàn láìgba àṣẹ lówọ̀ wọn,¹⁴ ẹ̀kọ̀ iwé àti ìmúṣe nìkan ló lè mú àṣeyọ́rì wá.

Àwọn Àjọ Ẹ̀gbé Àwùjọ

Àinífẹ̀ẹ̀ sí ọ̀ràn iwé Ìdánimò pélébé abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣiṣẹ̀, àti torí gbogbo èniyàn n ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ kí èmi náà ó ẹ̀ ẹ̀ àfarawé, kò mú ijà fún ẹ̀tọ̀ níbí tí Ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣiṣẹ̀ rọ̀rùn. Àjọ ẹ̀gbé àwùjọ Nàìjíríà kéré, kò sì sí owó níbẹ̀. Ó nira fún àwọn iléẹ̀ṣe láti gbé àwọn ọ̀rọ̀ ilú miiran wò, nígbà tí àwọn tó wà nílẹ̀ tí ó jẹ̀ àwọn ìṣòro tí n kojú àwọn èniyàn lójoojúmọ̀ bí i iṣẹ̀. Nínú ijíròrò pẹ̀lú àwọn aṣojú àjọ ẹ̀gbé àwùjọ nínú ẹ̀gbé arọ̀pò kan, akópa kan ẹ̀ ẹ̀ ṣoníṣókí ìṣòro náà:

Mo lèrò pé ó yẹ̀ kí àwà náà máa kópa nínú ọ̀rọ̀ yíi, ṣùgbón òótọ̀ ibẹ̀ ni pé a kò kópa nítorí àitọ̀ ohun èlò. Ní tẹ̀mi, kí i ẹ̀ ẹ̀ nípa fífẹ̀ láti di ohun gbogbo fún ẹ̀dà ọ̀mọ̀ èniyàn gbogbo; a kò ní agbára láti jẹ̀ ohun gbogbo fún ẹ̀dà ọ̀mọ̀niyàn gbogbo.

Àwọn ipènijà wònyí n mú kí àwọn iléẹ̀ṣe tó n rí sí ẹ̀tọ̀ ẹ̀ni lórí ẹ̀rọ ayárabíàṣá ó dá ẹ̀rù iṣẹ̀ bíbèèrè fún àyípadà lówọ̀ iṣẹ̀ba alágbára gbé. Paradigm Initiative, iléẹ̀ṣe tí ó n ẹ̀ ẹ̀ òfintótó sí ẹ̀tọ̀ ẹ̀ni lórí ẹ̀rọ ayárabíàṣá tí n kópa ribiribi ní tí ọ̀ràn Ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣiṣẹ̀ láti igbà àjùmọ̀ṣe MasterCard pẹ̀lú iṣẹ̀ba. Ọ̀kan lára àwọn aṣojú àjọ ẹ̀gbé àwùjọ tí a fòrò wá lẹ̀nu wò jábò pé:

Àjọ ẹ̀gbé àwùjọ ní tikára wọn kò tóbi tó láti kojú iṣẹ̀ba, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé Paradigm Initiative tí léwájú nínú akitiyan yẹ̀n, a kò tí i rí kí àwọn iléẹ̀ṣe miiran ní ẹ̀ka àjọ ẹ̀gbé àwùjọ Golayati ó gbárùkù tí ara wọn kí ó lè ba lapa tí ó lákaakí sí i. Iléẹ̀ṣe kékeré kan ṣoṣo ni ó n kojú Golayati yíi. Kò sí ṣiṣe kò sí àiṣe, kò ju kí a hùnmọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ kan sílẹ̀. Wọn lè jàre ẹ̀ni ní ilé-ẹ̀jọ̀ — wọn ní gbogbo ohun àmúṣagbára — tí wọn kò bá fẹ̀ pèsè àlàyé yẹ̀n.

Síbẹ̀, Paradigm Initiative ẹ̀ ikéde nípa ewu tí ó wà níbẹ̀ bí àwọn iléẹ̀ṣe òkèèrè bá n rí àyè sí iṣúra-ọ̀rọ̀-alálàyé-afẹ̀rìhàn nípa ẹ̀ni tí ó wà níkaawọ̀-ọ̀ NIMC, ó sì tí jà fún iwé àbádòfin òfin Òminira àti Ẹ̀tọ̀-ẹ̀ni lórí ẹ̀rọ-ayárabíàṣá,¹⁵ tí wọn kò tí i bu ọ̀wọ̀ lù.¹⁶

¹² Fún àpẹ̀rẹ̀, Àyokà Àgbéyèwò Thailand tí ìṣòfin GDPR.

¹³ <https://digitalguardian.com/blog/breaking-down-nigeria-data-protection-regulation>

¹⁴ PUNCH. (2019, ọ̀jọ̀ 22 oṣù Ọ̀wẹ̀wẹ̀). Awuyewuye bí àwọn iléẹ̀ṣe ní Nàìjíríà ẹ̀ n pinnu láti ẹ̀ ẹ̀ àmúlò òfin Ìdààbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé-àṣàfihàn nípa ẹ̀ni

<https://punchng.com/concerns-as-nigerian-firms-move-to-adopt-data-protection-regulation/>

¹⁵ Adégòkè, A., àti Ìlòrí, T. (2019, ọ̀jọ̀ 3 oṣù Ògún). Àkópamọ̀ iwé àbádòfin Òminira àti Ẹ̀tọ̀ ẹ̀ni lórí Ẹ̀rọ-ayárabíàṣá: Ìdíwọ̀ àti Fífò. Paradigm <http://paradigmhq.org/tag/digital-rights-and-freedom-bill/>

¹⁶ Ekwealor, V. (2019, ọ̀jọ̀ 27 oṣù Ẹ̀rẹ̀nà). Ààrẹ̀ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà kò, kò bu ọ̀wọ̀ lu iwé àbádòfin ẹ̀tọ̀ sí ilò ẹ̀rọ-ayárabíàṣá rẹ̀, kí ni yóò ṣe lẹ̀ bá yíi? Techpoint.Africa. <https://techpoint.africa/2019/03/27/nigerian-president-declines-digital-rights-bill-assent/>

Ìkádìí àti Ìgbaninímòràn

Léyìn tí a ti rí ipò àdánidá tí àjọ ẹgbẹ̀ àwùjọ wà ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà, ó máa dára láti rí àwọn iléésé ní láí lá ní lẹ̀ yí àti ní ilẹ̀ òkèèrè, pèlú àwọn alágbàwí àti àwọn olùdókoòwò tí wọn máa nàwó sí ìgbènde onírúurú àwọn àjọ ẹgbẹ̀ àwùjọ tí kí í ẹ̀ ti ìjọba nínú ilú yí. Ìyàtò lè wáyé nípa ẹ̀sẹ̀ àtìlẹ̀yìn fún irú àwọn àjọ ẹgbẹ̀ àwùjọ yí nípa nínú òye bí ọ̀rọ̀ ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣíṣẹ̀ ẹ̀ kàn wọn àti ìdí tí ó fi ẹ̀ pàtàkì fún àwọn èyàn tí wọn n ẹ̀sẹ̀ sìn leè yí ǹhkan padà, ẹ̀gbẹ̀n àwọn ẹgbẹ̀ yí nàà nílò owó àti àwọn ọ̀sẹ̀ t'ó kájú ọ̀sùwọn tí yóò mú ìmò nípa ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣíṣẹ̀ wọ inú ẹ̀sẹ̀-ẹ̀ wọn. Àtìlẹ̀yìn yí lè ẹ̀dà ọ̀wọ̀ àwọn ajiàhngbara àti àwọn iléésé tí wọn n ẹ̀sẹ̀ lójúnàà ọ̀rọ̀ àṣẹ̀ gbígbà àti ìdààbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé-àṣàfihàn nípa ẹ̀ni láti foríkorí fikùnlukùn pèlú Paradigm Initiative gégé bí aṣájúu wọn, èyí á ró ẹ̀sẹ̀ tó ti wà ní lẹ̀ tẹ̀lẹ̀ lágbára, yóó sì lè fúnfun mọ̀ ìjọba lónà tí iléésé kàn ẹ̀sẹ̀ ọ̀ leè gbà ẹ̀sẹ̀ é.

Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ tó jẹ̀ bàbàrà tí a rí ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà jẹ̀ mọ̀ ti iráyè àti àlàyè-ọ̀rọ̀ ní ẹ̀kúnréré. Èròngbà ìjọba Nàìjíríà láti ẹ̀ àfikún ètò ẹ̀sùnà owó kò leè wá sí ìmúṣẹ̀ nígbà tí ọ̀gòrò àwọn agbègbè tí wọn fẹ̀ kí wọn jẹ̀gbádùn àwọn mùdùnmùdùn wònyí ẹ̀ ní dojúkọ̀ ìdènà sí ìforúkọ̀sílẹ̀. Àwọn ètè àgbàwí lè ẹ̀ àfihàn ohun tí àwọn ènìyàn nílò ní àwùjọ̀, láti orí àwọn èyàn tí ẹ̀sẹ̀ n bá fínra tí tí dé ọ̀dò àwọn tí-ó-ní-ìpènjà-ara. Kíkojú owó ẹ̀sòdòtun àti àwọn ináwó m̀ìràn tí ó rọ̀ mọ̀ ìforúkọ̀sílẹ̀ ní ó máa jẹ̀ gbòògì fún àwọn ọ̀mọ̀ Nàìjíríà tí wọn kò fi bẹ̀ẹ̀ lówó lówó. Àwọn ibùdó ìforúkọ̀sílẹ̀ tí ó ẹ̀ é dé fún àwọn tí-ó-ní-ìpènjà-ara àti àwọn ará ìgbèríko, gbogbo rẹ̀ jùlọ̀ ti àwọn obìnrin tí àṣà kò gbà láyè láti tò sí iwájú tàbí èyìn ọ̀kúnrin, pọ̀n dandan bí wọn bá fẹ̀ kí ìforúkọ̀sílẹ̀ nàà ó ká rí jàkèjádò ilú.

Lákòótán, ẹ̀sẹ̀ Paradigm Initiative lórí ìwé àbádòfin ọ̀fin tó n de ẹ̀tọ̀ àti òmìnira lórí ẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá ẹ̀ kókó. Ìdókoòwò-kídókoòwò tí ó bá fẹ̀ ẹ̀ ìmúdára ìdánimò abẹ̀rọ̀-ayárabíàṣá-ṣíṣẹ̀ gbòdò mú ìdààbòbò ọ̀rọ̀ alálàyé-àṣàfihàn nípa àwọn èyàn ní ọ̀kúnkùndùn kí ó sì ẹ̀ ìmúdájú ètò àwọn ọ̀mọ̀ Nàìjíríà.